

Oroszhegy jelesei

Magyari Ferenc kántortanító

A család eredete

A Magyari nemzetség megjelenését Farkaslakán az Oroszhegy és Fancsal közötti 1592-es per igazolja. A tanúk között találjuk Magyari Imrét és feleségét, Dorottyát, mint Dávid Deák jobbágyait.¹ Majd 1598-ban megemlítik Magyari Ambrust (ki 1510 körül született) és gyermekeit, Pétert és Apollóniát. Unokái közt szerepel Magyari Imre és Apollónia leánya, Katalin.² A nemzetség már az 1600-as évekre szétszóródott Udvarhelyszék területén, Székelyszentkirályon, majd a szék Kükküllő és Nyikó menti falvaiban találkozhatunk tagjaival. Oroszhegyre 1674–1679 körül telepedett be Magyari Péter, valószínűleg házasság révén.

Családfa

Magyari Péter (Oroszhegyen 1679 körül tűnik fel, források említik a következő években: 1692, 1695, 1700, 1702, 1704, 1712)³

Magyari István (1671–1741)⁴ vagy Mihály (1722 körül)⁵

Magyari Ferenc (1700?–1763)⁶

Magyari Ferenc (1733–1806) „*persona nobilis de Oroszhegy*”⁷

Magyari Mihály (1761–1830) kántortanító (1793–1830)⁸

Magyari Ferenc (1802–1870) kántortanító⁹

Tanulmányai, szolgálati helyei

Magyari Ferenc Oroszhegy középítésében született 1802. április 29-én Magyari Mihály és Kovács Erzsébet hetedik gyermekeként. Édesapja Gyergyóremetén volt kántortanító 1793–1796 között, majd Dobai János (1710–1802) kántortanító kisegítőjeként Oroszhegyen tanított 1802-ig. 1802-től, Dobai halálától teljes mértékben átvette a kántori és tanítói teendők elvégzését 1830-ig, haláláig.¹⁰

Iskolai tanulmányait Oroszhegyen kezdte el, majd a székelyudvarhelyi római katolikus gimnáziumban folytatta 1812–1815 között a szintén oroszhegyi születésű Pál Ignáccal együtt.¹¹ Elvégezték négy év alatt a grammatika, a szintaxis, a poetica és a

retorika osztályokat. Ebben az időben a fő cél a latin olvasás, írás, ékesszólás és verselés minél tökéletesebb elsajátítása volt. Tanulmányait követően először Székelyszentkirályon dolgozott mint harangozó és segédtanító 1820–1822 között. Itt megnősült, feleségül vette Lőrincz Julianna székelyszentkirályi hajadont 1822. május 27-én.¹² Esküvőjükön tanúként a szentkirályi kántortanító, az oroszhegyi születésű Dombi János (1783–1847) volt jelen, legalábbis ez szerepel a házassági anyakönyvben.

1822–1823-ban között Gyergyószárhegyen volt harangozó és tanító, majd 1823–1830 között az édesapja mellett segédkantór és tanító Oroszhegyen.¹³ 1830. október 27-én, apja halála után kinevezték Oroszhegy kántortanítójává. Negyven évig szolgált mint kántor, tanító, egyháztanácsos és egyházi jegyző a faluban. Meghalt 69 éves korában, 1870. november 6-án. Sírja a templom szomszédságában található.

Értelmiségi elődök

Elődei közt számos kántortanítót találunk.

Magyari Ferenc
A felvétel 1865 körül készült,
készítője ismeretlen

Édesapja, **Magyari Mihály** 37 évig szolgált faluját kántor- és iskolamesterként. Az 1824. évi püspöki látogatás alkalmával báró Szepesi Ignác erdélyi püspök megjegyezte: „*a kántori állásban oroszhegyi Magyari Mihály 60 éves feddhetetlen életű férfiú működik, ki 1802-től Oroszhegyen dicséretesen szolgál*”.¹⁴ Nagyszülei Magyari Ferenc és ültei Gál Klára voltak.

Dédnagyapja, **Gál János** (született 1710-ben) székelyszentléleki származású kántortanító volt, aki szolgált 1740 körül Ülkében és Székelyszenttamáson, 1757–1759 között Székelyszentkirályon, 1761-től Farkaslakán, de 1768-ban már Véckén találjuk. Házastársai: 1. malomfavi Lakatos Zsuzsanna (házasságot kötöttek 1729. okt. 10-én, az asszony megh. 1732. nov. 25-én), 2. ültei Lőrincz Erzsébet (házasságot kötöttek 1736-ban), 3. székelyszentléleki Mártonfi Borbála.

Az üknagyapja, **Mártonfi János Deák** (született 1688-ban) a források tanúsága szerint „*cantor et instructor*”, „*pulsator et instructor*”, „*ludimagister*”. Csíkszékről jött kántortanítónak Udvarhelyszékre. 1717–1721 között Oroszhegyen szolgált, előtte valószínűleg Székelyszenttamáson, mert 1717. jún. 24-én az atyhai házassági anyakönyvben szenttamásiként tartották nyilván. Felesége Balázs Judit atyhai hajadon volt. 1731. január 27-én újranősült, második felesége a malomfalvi születésű Csiszér Erzsébet lett. 1730–1738 között Székelyszentlélek, 1743-ig Korond és Pálfalva, 1744–1757 között Székelyszentkirály, majd 1767-ben Szombatfalva kántora. Valószínű, hogy a testvére volt Mártonfi Gergely plébános, aki 1719-ben mint pap szolgált Székelyszenttamáson, 1720-ban Szentegyházfaluban, 1722-ben Gyergyószentmiklóson és 1736–1741 között Baróton.

Szépnagyapja, az oroszhegyi származású **Mártonfi (Vágási) Mihály** (született 1663-ban) ugyancsak tanítóként szolgált 1700 körül Vágásban, majd Oroszhegyen találjuk 1721-ben.¹⁵

Utódai

Tizenkét gyermeke közül nyolc érte meg a felnőttkort. Ezek leszármazásai.

zottai közül közel 140 értelmiségi él a Kárpát-medencében: 3 pap, 10 orvos, 29 mérnök, 19 tanár, 16 tanító, 9 óvónő, 9 egészségügyi középkauder, 31 egyéb (jogász, szociológus, informatikus, közgazdász, pszichológus stb.) és 15 egyetemi hallgató. A 44 pedagógusból kilencen a helyi óvodában és iskolában tanítanak.

Magyari Ferenc kántortanító élénk közéleti tevékenységet folytatott, melyről az Örökségünk következő számában közlünk adatokat.

Mihály Tibor

¹ Székely Oklevéltár. Új sorozat. II. kötet. Bukarest, 1985. 77-78.

² SzOkI. Új s. III. 1994. 55.

³ SzOkI. Új s. VII. 2004. 294., VII. 2006. 325.; Román Országos Levéltár kolozsvári kirendeltsége. Székely Lada. 1695. évi összeírás.; Pál-Antal Sándor: Székely székek a XVIII. században II. Udvarhelyszék 1700–1722 között. Marosvásárhely, 2009. 45, 97, 99, 165, 206.

⁴ Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár Székelyudvarhelyi Gyűjtőlevéltára. Székelyszentkirályi római katolikus plébánia anyakönyvei. I. 1720–1759.

⁵ Magyar Országos Levéltár. Gubernium Transylvanicum. Vegyes conscriptiók. F 49. Udvarhelyszék. 1722-es összeírás. Raktári szám 12, sorszám 7.

⁶ Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár Székelyudvarhelyi Gyűjtőlevéltára. Oroszhegyi római katolikus plébánia anyakönyvei. 1744–1944.

⁷ Gyulafehérvári Érseki Levéltár. Püspöki iratok. 1763. 18. doboz. 105.

⁸ Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár Székelyudvarhelyi Gyűjtőlevéltára. Oroszhegyi római katolikus plébánia anyakönyvei. 1744–1944.

⁹ Uo.

¹⁰ Mihály Tibor: *Órhegy alatt. Oroszhegy monográfiája*. Székelyudvarhely, 1996. 45-46.

¹¹ Albert Dávid: *Székelyudvarhely református és katolikus diáksága 1670–1871*. Szeged, 2005. 300.

¹² Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár Székelyudvarhelyi Gyűjtőlevéltára. Székelyszentkirályi római katolikus plébánia anyakönyve. III. 1808–1858.

¹³ Mihály Tibor: i. m. 46.

¹⁴ Uo. 45.

¹⁵ Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár Székelyudvarhelyi Gyűjtőlevéltára. Székelyszentkirályi római katolikus plébánia anyakönyve. I. kötet. 1720–1759.; Székelyszenttamási római katolikus plébánia anyakönyve 1767–1843.; Oroszhegyi római katolikus plébánia anyakönyvei. 1744–1944.; Visitatio Generalis (1683–1702). Gyulafehérvári Érseki Levéltár. Canonica visitatio. Továbbá lásd a Gyulafehérvári Érseki Levéltárban az udvarhelyszéki katolikus falvakban 1711–1824 között tartott vizitációk iratait.

Román Országos Levéltár csíkszeredai kirendeltsége. Székelyszentléleki római katolikus plébánia anyakönyve, filiák: Farkaslaka, Malomfalva és Bogárfalva 1719–1767., Korondi római katolikus plébánia anyakönyve 1716–1759., Pálfalvi római katolikus plébánia anyakönyve 1747–1776.

Székelyudvarhely térképeiből

Jelen lapszámban két várostérképet adunk újra közre. A Bene Lajos szerkesztette elsőt az Országos Széchényi Könyvtár TM 314 / Térképtár, ST, 66 jelzet alatt őrzi¹, mint feltételelesen 1916-ból származót. A második, mely közismertebb, a Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtárában lelhető fel. Mindkét térképet Gidó Csaba elemzi vasút- és várostörténeti szempontból A vasúthálózat kiépülése a Székelyföldön és szerepe a régió modernizációjában (1868–1915) című doktori disszertációja IV. 4. fejezetében, melyben a vasútállomások közlekedési és logisztikai csatornáknak betöltött szerepét tárgyalja.

Az OSZK térképtárában található 49,5 x 49,5 cm nagyságú, egyszínnyomású térkép címe: *Székelyudvarhely rendezett tanácsú város térképe*. Szerzője Bene Lajos tanfelügyelőségi tollnok. A térképet Kolozsvárt nyomtatták Stief Jenő és Társa papírosáruháza, könyvkiadó vállalata és könyvnyomtató műintézetében, de 1911-ben, legalábbis ez derül ki az *Udvarhelyi Híradó* egy közleményéből. Itt jegyezzük meg, hogy a térkép sérült. A szerzőségi közlésnek pontosan az a része hiányzik, ahol a megjelenési évet kereshetnénk, ha egyáltalán fel volt tüntetve az. Ebből adódhat az OSZK 1916-ra saccolt datálása. A katalóguscédulán a dátum szögletes zárójelben jelentkezik. Ez jelzi a feltételezetséget. Az 1910-es városrendezés idején az *Udvarhelyi Híradó*ban jelent meg még egy hasonló térkép-vázlat a városról, melyet az *Örökségünk* 2007. évi 2. számában újra közöltünk.

A térkép jó összehasonlítási alapot szolgáltat az 1901-ben Jakab Elek és Szádeczky Lajos által írt, *Udvarhely vármegye története a legrégebb időtől 1849-ig* című munkához mellékletként csatolt *Székely-udvarhely város térképéhez*. Ezen utóbbi, mely egy Vánky Kálmán mérnök által felvett és megrajzolt többszínnyomású térkép, bár sokkal részletesebb, pontosabb, hiszen tükrözi a teljes településszerkezetet és épületállományt (megkülönböztetve a nyilvános épületeket az egyéb kő- és faépületektől), mégis csupán a nyilvános épületeket nevezi meg.

Bene térképe, annak dacára, hogy a Vánkyénál jóval egyszerűbb és inkább vázlatzerű, annyival figyelemreméltóbb, hogy nem csupán bejelöli a középületeket, hivatalokat, gyárakat stb., hanem meg is nevezi azokat

(számszerűsítve hatvanhetet), ezáltal eddig ismeretlen információkat szolgáltatva városunkról. Tény, hogy hibáit már a korabeliek is rögtön jelezték. Hoffer András kollégiumi tanár kemény kritikával is illette, mondván, hogy kezdetleges technikájú, semmi plasztikája nincs, de ami a leg súlyosabb, hogy orientációja mintegy 60 fokkal el van hibázva. Tulajdonképpen nem volt és nincs feltüntetve rajta az északi irány. De ettől még nyugodtan használható, hiszen egy adott helyzetet rögzít, közel 70 épület, intézmény, vállalat megnevezésével.

Ilyen típusú vázlat térkép újabb megjelenésére közel 22 évet kellett várni, amikor Asztalos Kálmán városi mérnök 1933-ban újból felmérte a várost. Az ő térképén (ezt adjuk közre másodikként újból), mely Bányai János *Székelyföldi útmutató* sorozatának első, Székelyudvarhely városát bemutató füzetében jelent meg, mintegy 120 megnevezett épület van feltüntetve.

A térképek összehasonlítása után nyilvánvalóvá válnak a változások, amelyek a két térkép elkészülte közt történtek a város életében.

Gidó Csaba, Róth András Lajos

¹ E térkép digitális másolatát Gidó Csaba adta át a Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtárának. Később, városunk száz évvel ezelőtti kultúrájára vonatkozó művelődéstörténeti előadásra gyűjtve az anyagot, bukkantunk az 1911-es *Udvarhelyi Híradó* hasábjain egy várostérképre történő utalásra. Ennek szerzőjeként szintén Bene Lajos volt feltüntetve. A térképet felkutattuk. Az OSZK-ból elkért (köszönet érte Góczán Andreának és Moldován Istvánnak) digitális változat megérkezése után jöttünk rá, hogy azonos a Gidó Csaba által korábban Udvarhelyre hozott térképpel.